

بسم الله الرحمن الرحيم

اندیشکده قرار

تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها یکی از اهداف اصلی مقاومت است. فهمیدن این فرصتی که در دل تهدیدها نهفته است، نیاز به مطالعاتی علمی، روش‌مند و در عین حال هدفمند و با دغدغه دارد. مطالعاتی ساختاریافته که به دنبال رسیدن به هدفی مشخص در میدان باشد، از پرداختن بیش از اندازه به کلیات و تحلیل‌های بدون مستندات دقیق اجتناب کند، محدودیت‌های میدانی را بشناسد و از اطناب آکادمیک اجتناب کند. اندیشکده قرار تلاش دارد این نیاز حیاتی جبهه مقاومت را برطرف سازد و به محلی برای همگرایی مطالعات ساختاریافته و هدفمند در زمینه مقاومت و استعمار در منطقه غرب آسیا تبدیل شود.

نگاهی به روابط تجاری اسرائیل و ترکیه

روابط تجاری میان اسرائیل و ترکیه، علی‌رغم تنش‌های سیاسی عمدتاً نمایشی، همواره نقشی راهبردی در تحولات منطقه داشته است. ترکیه نخستین کشور مسلمانی بود که رژیم صهیونیستی را در ۱۹۴۹ به رسمیت شناخت. روابط تجاری و نظامی این دو در دهه ۹۰ میلادی به اوج رسید و در سطحی آشکار به پیش برده شد. با این حال روابط آشکار این دو در سالهای اخیر درگیر تنشهای سیاسی متعددی بوده است. بررسی آمارهانشان می‌دهد در سالهای اخیر حجم مبادلات مستقیم رژیم و ترکیه کمتر شده است و شاهد شکل‌گیری مبادلات غیرمستقیم از طریق مکانیزمهای تغییر مسیر هستیم.

اسرائیل در سال ۲۰۲۵ مقدار ۹۲۴.۱ میلیون دلار محصولات از ترکیه وارد کرد. این عدد برای سال ۲۰۲۴ به ۲ میلیارد دلار بود. دولت ترکیه در ماه مه ۲۰۲۴ گفته بود که تمام تجارت‌هایش با اسرائیل را به خاطر جنگ غزه متوقف کرده است. در طرف مقابل نیز صادرات مستقیم و قانونی اسرائیل به ترکیه ۱۰ میلیون دلار رسیده است.^۱ به بیان دیگر در حالی که صادرات مستقیم محصولات از ترکیه به اسرائیل قطع نشده است، حضور شرکتهای اسرائیلی در ترکیه با چالشهای مهمی روبرو شده و صادرات محصولات اسرائیلی بسیار پایین آمده است.

در طی دهه‌های اخیر شرکتهایی متعدد اسرائیلی در ترکیه فعالیت کردند. پس از حضور شرکتهای نظامی مانند آیروناتیکس، سلبرایت، صنایع هوافضای اسرائیل (IAI) و رافائل که عمدتاً برای فروش محصولاتی مانند پهپاد و رادارهای نظامی به اسرائیل آمده بودند^۲، شرکتهای بزرگ دارویی مانند توا^۳ (Teva)، نتافیم (Netafim) و ICL^۴ (محصولات شیمیایی اسرائیل) بدون بوق و کرنا دفاتری در اسرائیل تأسیس کردند. این شرکتهای عمدتاً بازار خود ترکیه را هدف قرار داده‌اند و برای مدیریت فروش محصولاتشان در آنجا دفاتر متعددی دارند. شرکت محصولات شیمیایی اسرائیل حتی کارخانه‌ای (به نام Rotem) در شهر باندورمه ترکیه دارد^۵ که مواد صنعتی مانند کلسیم فسفات تولید می‌کند.

^۱<https://www.turkishminute.com/۲۰۲۶/۰۱/۳۰/israel-imported-۹۲۴-mln-in-goods-from-turkey-in-۲۰۲۵/>

^۲ گزارش اندیشکده رند -

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR۲۴۰۰/RR۲۴۴۵/RAND_RR۲۴۴۵.pdf

^۳<https://www.trpharmaexporters.org/members/teva-turkiye-pharmaceuticals-۲۳>

^۴<https://۲۰۱۸.icl-group-sustainability.com/reports/our-global-presence/>

^۵<https://www.tradekey.com/company/Rotem-Kimyevi-Maddeler-San-Tic-AS-۷۴۹۰۵۳۳.html>

شرکت صنایع دلتا جلیل^۶ (Delta Galil Industries) تنها باقی‌مانده شرکت‌های نساجی اسرائیلی در داخل ترکیه است و به نظر تاسیسات اندکی در ترکیه دارد.^۷

در طرف مقابل نیز Zorlu هولدینگ بزرگ ترکیه‌ای نزدیک به اردوغان در سالهای پیش سرمایه‌گذاری‌های متعددی در اراضی اشغالی داشت. شرکت نظامی آیساس (AYESAŞ) که ۶۰ درصد آن در اختیار هولدینگ زورلو و ۴۰ درصد آن در اختیار غول نظامی آمریکا L^۳Harris است، جز زنجیره تامین نظامی اسرائیل قلمداد می‌شود و تامین‌کننده نرم‌افزارهای هوانوردی و تجهیزات الکترونیک اف-۳۵ است.^۸ این هولدینگ تا چندی پیش سهام‌دار شرکت اسرائیلی دوراد (Dorad) بود که نیروگاه برقی به همین نام در داخل اسرائیل داشت. در میانه ۲۰۲۴ حتی اخبار قرارداد این شرکت اسرائیلی با ارتش اسرائیل نیز منتشر شد که با تایید هولدینگ ترک انجام شده بود. در نهایت به دنبال فشار افکار عمومی و تظاهرات گسترده در جلوی ساختمان این هولدینگ این قرارداد لغو شد و هولدینگ اعلام کرد که از اراضی اشغالی به طور کامل خارج خواهد شد.^۹ ابتدا سهام خود از نیروگاه‌های گاز طبیعی اشدود و رامات نقب را فروخت و در نهایت در مارچ ۲۰۲۵ به‌طور رسمی ۲۵ درصد از سهام باقی‌مانده خود در شرکت دوراد را نیز به فروش رساند. در ۲۲ جولای این هولدینگ اعلام کرد که دیگر هیچ دفتر و فعالیتی در اسرائیل ندارند.^{۱۰}

در حال حاضر یکی از فعالترین هولدینگ‌های ترکیه در زمینه تجارت با اسرائیل هولدینگ سابانجی است که مالک شرکت امنیت سایبری اسرائیلی Radiflow است.^{۱۱} دانشگاه سابانجی متعلق به این شرکت نیز روابط علمی و آکادمیک خود را با مراکز سایبری و آکادمیک اسرائیل حفظ کرده است.^{۱۲}

به نظر می‌رسد مسیرهای جدید تبادل کالا میان اسرائیل ترکیه، بنادر یونان با افزایش ۷۱ درصدی نسبت به سال قبل در ۲۰۲۴ به ۳۷۵ میلیون دلار رسید. عمده این کالاها (فولاد و سیمان) از یونان به اسرائیل صادر شده‌اند.^{۱۳} بندر کوپر

^۶https://kinsights.capital.bg/business/۲۰۲۳/۰۴/۲۵/۴۴۷۵۷۷۶_sock_producer_delta_textile_leaving_bulgaria_moves_to/

^۷<https://en.globes.co.il/en/article-israeli-companies-shutting-down-turkish-operations-۱۰۱۵۴۷۰۱۶>

^۸<http://bdsturkiye.org/bds-haberler/a-new-bds-victory-zorlu-energy-withdrew-from-the-dorad-power-plant-as-well/>

^۹<https://www.turkishminute.com/۲۰۲۵/۰۳/۰۷/turkeys-zorlu-holding-is-selling-its-stake-in-israeli-power-plant۲/>

^{۱۰}<https://www.aa.com.tr/en/energy/electricity/zorlu-enerji-completes-sale-of-energy-assets-in-israel/۵۰۶۱۹>

^{۱۱}<https://www.radiflow.com/news/sabanci-acquires-ot-security-vendor-radiflow/>

^{۱۲}<https://www.timesofisrael.com/turkey-conglomerate-sees-opportunities-for-collaboration-with-israeli-startups/>

^{۱۳}<https://thecradle.co/articles/how-turkiye-bypasses-its-own-israel-trade-ban-via-greece>

اسوونی نیز به عنوان پوشش دیگر لجستیکی عمل می‌کند. مسیر دیگر نیز مناطق اشغالی فلسطین است که در ۲۰۲۴ میزان صادرات ترکیه به فلسطین ۴۲۳ درصد افزایش یافت. گمانه‌ها حاکی از آن است که این صرفاً نوعی کاغذبازی از سوی ترکیه برای ارسال محصولاتشان به بنادر اسرائیلی است. مهم‌تر از هرچیز صادرات انرژی نیز بدون وقفه ادامه دارد.^{۱۴} تغییر برنامه‌ها و استفاده از مناطق آزاد تجاری (مانند ازمیر و مرسین) جز راه‌های دیگر پنهان کردن رد پای این تبادلات است.

اما مهم‌ترین مسئله در این ارتباط خط لوله باکو-تفلیس-جیحان است که دولت ترکیه علی‌رغم لفاظی‌های متعدد هیچ‌گونه مانعی در برابر این جریان حیاتی انرژی رژییم ایجاد نکرده است. برآوردها حاکی از آن است که تا سقف ۴۰ درصد از نیاز نفتی اسرائیل از طریق این خط لوله و نفت آذربایجان تامین می‌شود.^{۱۵} تانکرهای یونانی (از شرکت‌هایی مانند Kyklades Maritime) آزادانه در بندر جیحان ترکیه حضور دارند و نشان‌دهنده این است آنکارا قصد هیچ نوع اختلال در این زمینه را ندارد. در این زمینه آذربایجان را باید حلقه‌ای مهم در پیوند ترکیه و اسرائیل دانست که اجازه نمی‌دهد روابط سیاسی و کمپین‌های تبلیغاتی دو طرف منجر به قطع شدن کامل روابط شود.

در سالهای اخیر اسرائیل تلاش کرده به شکل راهبردی با تقویت همکاری خود با قبرس و یونان، اهرم‌های فشار خود را در برابر ترکیه حفظ کند. همکاری‌های نظامی و تجاری میان این دو نشان‌دهنده این است که ساختار قدرت در اسرائیل، ترکیه را شریک تجاری بلندمدتی قلمداد نمی‌کند. با این حال اصلی‌ترین عاملی که باعث ایجاد شکاف ترکیه و اسرائیل شده و جلوی تداوم روابط تجاری و نظامی را می‌گیرد، فشار افکار عمومی ترکیه علیه اسرائیل است. به‌طور مثال شرکت کوکاکولا در سالهای پیش حضوری گسترده در ترکیه داشت و مالک یکی از بزرگترین تولیدکنندگان نوشیدنی در ترکیه بود. در سالهای اخیر کوکاکولا تحت فشار مردم در نهایت اقدام به بیرون کشیدن سرمایه خود از ترکیه کرد.

در حالی که همچنان محصولات غذایی ترکیه در فروشگاه‌های اسرائیل به فروش می‌رسد، اما شرایط برای حضور شرکت‌های اسرائیلی در ترکیه سخت و سخت‌تر می‌شود. به‌طور مثال در آگوست ۲۰۲۵ به دنبال تظاهرات متعدد حامیان فلسطین دولت ترکیه به کشتی‌های شرکت ترابری زیم اجازه عبور از آب‌های سرزمینی خود را نداد.^{۱۶} تظاهرات و اعتراض‌های زیادی نیز در جلوی دفتر شرکت ملی نفت آذربایجان در ترکیه اتفاق می‌افتد. وابستگی اقتصادی اسرائیل و ترکیه به محصولات همدیگر در کنار فاصله اندک جغرافیایی از جمله دلایلی است که به تداوم مبادلات این دو کمک

^{۱۴}<https://www.turkishminute.com/۲۰۲۶/۰۱/۳۰/israel-imported-۹۲۴-mln-in-goods-from-turkey-in-۲۰۲۵/>

^{۱۵}<https://bdsmovement.net/news/Covert-Oil-Shipments-Flowing-Though-Turkiye>

^{۱۶}<https://maritime-executive.com/article/zim-confirms-turkey-s-immediate-ban-on-shipping-associated-with-israel>

می‌کند و مهم‌تر از همه وابستگی هر دو به آمریکا. اما نمونه ترکیه نشان داده است که افکار عمومی در نهایت تاثیر خود را گذاشت حتی اگر سیاستمداران فرصت‌طلبی مثل رجب طیب اردوغان بر سرکار باشند.